

Верховний
Суд

Врегулювання спору за участю судді & медіація: спільні риси та відмінності

Олена Білоконь

суддя Великої Палати Верховного Суду,
к.ю.н., медіаторка

Статистика за 2025 рік

КІЛЬКІСТЬ СПРАВ І МАТЕРІАЛІВ ЩОДО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ				
Інстанція	Усього, із них шляхом:	врегулювання спору за участю судді	примирення (із затвердженням мирових угод)	у тому числі шляхом медіації
Адміністративне судочинство				
перша	88	0	88	0
апеляційна	0	x	0	0
Господарське судочинство				
перша	1099	2	1099	1
апеляційна	125	x	125	0
Цивільне судочинство				
перша	2414	11	2409	0
апеляційна	49	x	49	0

Примітка: інформацію підготовлено відповідно до статистичних звітів Державної судової адміністрації України (Наказ ДСА від 29.11.2024 року № 528 «Про внесення змін до наказу ДСА України від 23.06.2018 року № 325»)

Ще трохи цифр щодо використання примирних процедур у сімейних справах

Період	Медіація у сімейних справах	Врегулювання сімейних спорів за участю судді	Примітка
2022-2024 роки	5 справ (2 успішні)	14 справ (6 успішних)	Дані з ЄДРС, не точні

Для порівняння :

У Сполученому Королівстві шляхом позасудового врегулювання у 2023 році вирішено 38% сімейних спорів.

Щось пішло не так...

Неспроможність процедур?

Їх взаємна конкуренція?

Недосконалість правового та інституційного забезпечення чинних моделей ?

Необізнаність споживачів правничих послуг?

Незацікавленість суддів, адвокатів?

Якість надання послуг з медіації?

Неготовність суспільства?

Стаття 124 Конституції України

Законом може бути визначений обов'язковий досудовий порядок урегулювання спору.

...у відповідних справах судді мають заохочувати сторони досягати мирного врегулювання спору (п. 64)

Рекомендація CM/Rec (2010) 12
Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо суддів

Рекомендації Ради Європи щодо впровадження альтернативних способів вирішення конфлікту:

- Rec (98) 1 від 21.01.1998 року в сімейних справах;
- Rec (99) 19 від 15.09.1999 року в кримінальних справах;
- Rec (2001) 9 від 05.09.2001 року в адміністративних справах;
- Rec (2002) 10 від 18.09.2002 року в цивільних справах.

Документи РЄ щодо впровадження альтернативних способів вирішення конфлікту

Керівні принципи для кращого виконання Рекомендацій, ухвалені Європейською комісією з ефективності правосуддя 07.12.2007 року:

№ 13 щодо кримінальних справ

№ 14 щодо сімейних та цивільних справ

№ 15 щодо спорів між адміністративними органами й сторонами-приватними особами

Суди та альтернативні способи вирішення спорів

...Суд сприяє врегулюванню спору шляхом досягнення угоди між сторонами

п. 2 ч. 5 ст. 12 ЦПК України

п. 2 ч. 5 ст. 13 ГПК України

У підготовчому засіданні суддя з'ясовує, чи бажають сторони провести позасудове врегулювання спору шляхом медіації, звернутись до суду для проведення врегулювання спору за участю судді

п. 2 ч. 2 ст. 197 ЦПК України

До початку розгляду справи по суті за взаємною згодою сторін спір може бути врегульовано за допомогою судді, в провадженні якого перебуває справа

Статті 201-205 ЦПК України

Статті 184 -188 КАС України

Статті 186 -190 ГПК України

Правова природа ВСС

Врегулювання спору за участі судді – альтернативний метод вирішення спорів між сторонами, за допомогою переговорів за участі судді, який, використовуючи свої професійні знання та навички в рамках структурованого процесу, допомагає сторонам, самотійно, на добровільній основі досягти згоди у їх спорі.

В країнах Європи процедуру врегулювання спору за участю судді називають **судовою медіацією** або медіацією за участю судді.

Медіація – позасудова добровільна, конфіденційна структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікту (спір) шляхом переговорів.

п. 4 ч. 1 ст. Закону України «Про медіацію»

Загальне порівняння цих інструментів вирішення спорів

Врегулювання спору за участі судді	Медіація
Передбачене процесуальними кодексами України (ЦПК, ГПК, КАС)	Регулюється Законом України «Про медіацію»
Строк не більше 30 днів	Строк не більше 90 днів
Проводиться суддею, який розглядає справу	Проводиться медіатором
Відбувається в межах уже відкритого судового провадження	Може проводитися без звернення до суду, під час судового розгляду (зупиняється провадження у справі), на стадії виконання рішення. Сторони можуть примиритися шляхом медіації на будь-якій стадії судового процесу.
Суддя допомагає сторонам знайти компроміс, але не вирішує справу по суті під час цієї процедури	Повністю добровільна процедура. Медіатор не приймає рішення і не дає юридичних оцінок — він лише допомагає сторонам домовитися. Медіатор може вийти за межі позовних вимог
Може проводитися у формі спільних або закритих нарад із сторонами	Проводяться зустрічі
Якщо згоди досягнуто — укладається мирова угода, яку затверджує суд	Результат — медіаційна угода

Чому АСВС важливі

для учасників спору:

- економія коштів
- швидке врегулювання спорів
- гуманістичний підхід
- гнучкість, приватність та добровільність

для судової системи:

- розвантаження судів
- економія часу та коштів
- уникнення спорів із примусовим виконанням

для суспільства:

- розбудова культури примирення –
- збільшення інвестиційної привабливості країни
- дорожня карта євроінтеграції

Подальші кроки

Навчання – навчання суддів і працівників апарату судів щодо принципів і переваг АСС підвищить ефективність інформування сторін про мирні способи врегулювання конфліктів.

Розроблення рекомендацій – наприклад, судді ВС розробили спеціальний хендбук для колег для застосування у сімейних справах.

Популяризація АСВС – шляхом формування сталої судової практики, у межах якої суди роз'яснюють учасникам процесу переваги та ефективність застосування медіації, впровадження пілотних проєктів, а також забезпечення належної інформаційної підтримки (на вебпорталі судової влади України інтегровано спеціальний розділ для громадян з питань медіації).

Координація та діалог – сприяння взаємодії між державними органами, професійними та міжнародними спільнотами для розвитку альтернативних способів вирішення конфліктів.

Як щодо обов'язкових зустрічей з медіатором?

Стимулювання використання медіації можуть бути обов'язкові інформаційно-оціночні зустрічі з медіатором на стадії підготовчого провадження в певних категоріях спорів.

Така зустріч не повинна обмежувати права сторін на доступ до суду та не зобов'язує їх до участі у медіації по суті, але забезпечує усвідомлене прийняття рішення щодо доцільності застосування цього інструменту.

Ваш варіант ?

Верховний
Суд

Дякую за увагу!